

1. Dünya Savaşı'nda Antalya Kıyı Muharebeleri ve Bir Türk Subayının Başarıları

Suat Akgül*

Özet

Çanakkale cephesinin kapanması ile bu cephede görevlendirilmiş olan İngiliz ve Fransızlara ait bazı gemiler Doğu Akdeniz bölgesinde görevlendirildiler. Bu savaş gemileri öncelikle Antalya kıyıları ve limanları olmak üzere birçok bölgeye abluka uyguladılar. 1916 yılının ikinci yarısından itibaren Antalya sahillerinde dolaşan bu gemiler kıyılardaki birçok fabrikanın, binanın ve evin yanmasına, yıkılmasına yol açmışlar korku ve göçe neden olmuşlardır. Hatta bu baskı ve abluka bölgede kıtlık yaşanmasına da neden olmuştur. Büyük yıkımlara neden olan bu gemilere karşı Osmanlı Devleti bazı tedbirler almaya karar verdi. Bu amaçla Almanlardan ve Türklerden oluşan bir birlik görevlendirildi. Türk Topçu birliğine Teğmen Mustafa Ertuğrul atandı. Bu görevlendirme ile birlikte bölgenin kaderi değişti. Antalya kıyılarında yapılan muharebelerde; İngiliz Ben My Chree adlı uçak gemisi, içindeki 4 uçakla birlikte Meis Adası açıklarında batırıldı. Ayrıca bir torpido hasara uğratıldı. 200'e yakın yelkenli gemi ve tekne batırıldı. Meis Adasında bulunan 2 Fransız topu ve 1 telsiz istasyonu imha edildi. 2 ve 26 Şubat 1917 tarihlerinde 2 yelkenli gemi daha batırıldı. Bu olaylar üzerine İngiliz ve Fransız savaş gemilerinin Antalya kıyılarındaki bombardımanı şiddetlenerek devam etti. Bu bombardımanlar bölgede büyük kayıplar oluşturuyordu. Bunun üzerine bölgede yine Mustafa Ertuğrul komutasında bir birlik görevlendirildi. Mustafa Ertuğrul Kemer açıklarında Fransızlara ait Paris II ve Aleksandra gemilerini batırdı. Böylece Fransızlar çok önemli 2 savaş gemisini kaybetmiş oldular. Aynı zamanda moralleri bozuldu, itibarları sarsıldı. İşte bu bildiri ile Antalya sahillerinde faaliyet gösteren İngiliz ve Fransız savaş gemilerine karşı başta Mustafa Ertuğrul komutasındaki Topçu birliği olmak üzere bölgede yürütülen, ancak pek bahsedilmeyen ve bilinmeyen askeri faaliyetler ve başarılı muharebeler anlatılacaktır. Bu muharebeler anlatılırken genç yaşına ve küçük rütbesine rağmen büyük bir başarı sağlayan Mustafa Ertuğrul'dan da bahsedilecektir. Konu incelenirken Genelkurmay ATASE Arşivi ve MSB Askeri Arşivi ile Mustafa Ertuğrul'un 1935 yılında kaleme aldığı anılarından ve yazılarından da yararlanılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Antalya, Mustafa Ertuğrul, Meis, Kemer, Kaş.

* Emekli Albay, Dr., Antalya/TÜRKİYE, suatakgul1@gmail.com,
DOI: 10.37879/9789751756442.2023.76

Antalya Coastal Battles in the First World War and the Achievements of a Turkish Officer

Abstract

With the closure of the Çanakkale front, some ships belonging to the British and French were assigned to the Eastern Mediterranean region. These battleships imposed blockades on many areas, primarily Antalya coasts and ports. Since the second half of 1916, these ships, which have been wandering around the coasts of Antalya, led to the burning and destruction of many factories, buildings and houses on the coasts and caused fear and migration. In fact, this pressure and blockade has caused famine in the region. The Ottoman Empire decided to take some measures against these ships causing great destruction. For this purpose, a union of Germans and Turks was appointed. Lieutenant Mustafa Ertuğrul was appointed to the Turkish Artillery Association. With this assignment, the fate of the region has changed. During the battles in Antalya coasts; The British ship My Chree was sunk off the island of Meis with 4 aircraft in it. Also a torpedo was damaged. Close to 200 sailing ships and boats were sunk. Two French cannons and 1 radio station at Meis Island were destroyed. 2 and 26 February 1917 2 more sailing ships were sunk. The bombardment of British and French warships on the shores of Antalya continued on these events. These bombardments caused great losses in the region. Then a unit under the command of Mustafa Ertugrul was appointed in the region. Mustafa Ertuğrul sank French and Paris II and Aleksandra ships off Kemer. So the French have lost two very important warships. At the same time, their morale is broken, their reputation is shaken. With this declaration, military operations and successful battles in the region will be explained against the British and French battleships operating in the coasts of Antalya, especially the artillery under the command of Mustafa Ertuğrul. While talking about these battles, Mustafa Ertugrul, who provided a great success despite his young age and small rank, will be mentioned. While examining the subject, the General Staff ATASE Archive and the MSB Military Archive will be used in the memoirs and writings written by Mustafa Ertuğrul in 1935.

Keywords: Antalya, Mustafa Ertuğrul, Meis, Kemer, Kaş.

Giriş

Akdeniz Bölgesi jeopolitik konumu dolayısı ile bütün dönemlerde; askerî, ticarî, siyasi ve uluslararası ilişkilere yön veren gelişmeler açısından hep önemli olmuştur. Bölgede meydana gelen gelişmeler, sonraki siyasi, ekonomik ve askerî ilişkilerin

seyrini etkilemiştir. Asya, Avrupa ve Afrika'nın kara ve deniz bağlantılarının keşiştiği nokta Akdeniz'dir. Kuzeyden güneye, doğudan batıya, kara ve deniz üzerinden gerçekleştirilecek her türlü faaliyet Akdeniz'in deniz kısmı, adaları ve bağlantılı ülkelerin kıyı ve sahillerinden geçecektir. Birinci Dünya Harbi'nin değişik safhalarında genelde "Doğu Akdeniz", özelde "Anadolu'nun Güneybatısı", yerelde ise "Antalya ve Civarı" bu gelişmelerin odağı olmuştur.¹

1916 yılı başlarında Çanakkale cephesinin kapanması ile birlikte bu cephede görevlendirilmiş olan İngiliz ve Fransız deniz gücüne ait bazı gemiler Doğu Akdeniz bölgesine sevk edildiler. Bu savaş gemileri öncelikle Antalya kıyıları ve limanları olmak üzere birçok bölgeye abluka uyguladılar. 1916 yılının ikinci yarısından itibaren Antalya kıyılarında dolaşan bu savaş gemileri attığı top gülleleri ile Antalya kıyılarındaki birçok fabrikanın, binanın ve evin yanmasına, yıkılmasına yol açmışlar korku ve göçe neden olmuşlardır. Hatta bu baskı ve abluka bölgede kıtlık yaşanmasına da neden olmuştur. Öte yandan kıyıdaki küçük taşımacılık yapan Türk deniz araçlarına, yelkenlilere, teknelere top atışı yaparak batırmış halkın erzak ve iaşe ihtiyaçlarını engellemişlerdir.²

Başta Antalya olmak üzere tüm kıyı boyunca Türk gemilerine göz açtırmayan ve yerleşim yerlerindeki bazı fabrikalar ile askeri mekânları bombalayarak büyük yıkımlar yapan İtilaf Devletlerine mensup gemilere karşı Osmanlı Harbiye Nezareti bazı tedbirler almaya karar verdi. Fransız ve İngiliz gemilerinin bölgede yarattığı yıkımın önüne geçilmesi yönünde çalışmalar yapıldı.

Akdeniz Bölgesi savunma planı merkez İzmir olmak üzere oluşturuldu. Buna göre; İzmir ve havalisinin savunulması görevi, Başkumandanlık Vekâleti emrinde İzmir Müstahkem Mevki Kumandanlığına verildi. Daha sonra ise kara bölgelerinin savunulması öncelikli olmak üzere 56. ve 57. Tümenler oluşturuldu. Bu tümenler, İzmir Müstahkem Mevki Kumandanlığına bağlı birimlerle, 17. Kolordu Kumandanlığına bağlandı. 56. Tümen İzmir'de, 57. Tümen Aydın'da bulunuyordu. Ayvalık'tan Güllük limanına kadar olan kıyı bölümü 56. Tümenin, Güllük Limanı'ndan Antalya'ya kadar olan kısım ise 57. Tümenin savunma bölgesi altındaydı.³ 57. Tümen'e bağlı olarak, Antalya'da 135. Piyade Alayı karargâhı bulunmaktaydı. 1.

1 Kenan Çoygun, *Askerî Coğrafya*, Kara Harp Okulu, Ankara 1960, s. 186-202.

2 Mehmet Temel, "İtilaf Devletleri'nin Osmanlı Kıyı Yerleşimlerine Yaptıkları Saldırıları ve Müttekabiliyet Esasına Göre Osmanlı Devleti'nin Aldığı Önlemler", *Tarih İncelemeleri Dergisi*, C 24, S. 1, 2009, s. 124-130.

3 Sevgi Korkmaz, *Millî Mücadele Döneminde Antalya Limanı*, Uşak Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Uşak 2015, s. 37.

Tabur merkezde; 2. Tabur Kaş bölgesinde; 3. Tabur kısmen merkezde ve kısmen Finike'de kıyı savunması görevini ifa ediyordu. Bölgenin savunma planı zaman içinde çeşitli değişiklikler göstermesine rağmen genelde bu şekilde olarak savaşın sonuna kadar konumunu muhafaza etmiştir.⁴

Antalya ve Civarının Ablukaya Alınması ve Kıyı Bombardımanları

Haziran 1915 tarihinde Rodos'ta bulunan İngiliz ve Fransız konsolosları, yayınladıkları bir beyanname ile tüm Anadolu kıyılarının ablukaya alındığını ve bu ablukaya uymayanların top ateşine maruz kalacaklarını bildirdiler. Bunun için de Marmaris'ten Alanya'ya kadarki bölgede ablukayı kontrol etme ve gerektiğinde müdahale için 2 Fransız gemisini görevlendirdiler. Sonra bunlara İtalyan ve İngiliz gemileri de dâhil edilmiştir.⁵

Bu beyannameden sonra Antalya ve havalisinde, Fransız savaş gemileri başta olmak üzere İtalyan ve İngiliz gemilerinin de katıldıkları çok sık ve yoğun bir bombalama, baskın ve tarama hareketlerini görüyoruz. Zaman zaman bu bombalama ve baskın hareketlerine düşman güçlerine destek veren Rum eşkıyanın da katıldıkları ve birlikte bölgede büyük tahribatlar meydana getirdikleri, yağma ve talan yaptıkları görülmüştür. Bu saldırılarda çok sayıda deniz aracı batırılmış ürün, mal ve malzemelerine el konulmuş ev ve resmî binalar yakılmış ve kullanılamaz hale getirilmiştir. Ayrıca gerek bombardımanlarda gerekse karaya yapılan saldırı ve baskınlarda çok sayıda insanın öldürüldüğü ve kaçırıldıkları müşahede edilmiş, resmî kayıtlara geçmiştir.

Bir Fransız kruvazörü 21 Haziran 1915'te Meis'te bulunan ve Osmanlı kontrolündeki bir noktayı bombaladı. 14 Ağustos'ta diğer Fransız kruvazörü Antalya merkezdeki sahilde bulunan un yüklü 2 tekneyi top atışı ile batırdı. Aynı gün diğer Fransız kruvazörü de Finike'de 3 deniz aracını içindeki malzemeler ile batırarak kullanılamaz hale getirdi. Karaya da top atışı yaptı. Bazı evleri tahrip etti. Finike ve Kaş'ta bu bombardıman sonrasında önemli oranda maddi kayıplar meydana geldi. 131.000 kuruş tutan bu zarar kayıt altına alınarak resmî bir tutanakla Osmanlı Hükümetine bildirildi. 18 Ağustos'ta bir Fransız kruvazörü Finike-Çayağzı'nda bulunan 3 deniz aracını içindeki malzemeler ile birlikte tahrip etti. 1 Ekim'de iki Fransız savaş gemisi Antalya'daki Gureba Hastanesi'ni top atışları ile bombaladı.

4 Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Arşivi (ATASE), Birinci Dünya Harbi (BDH), Klasör No: 5248, Dosya No: H1, Belge No: 1-3.

5 Temel, agm., s. 120.

1. Dünya Savaşı'nda Antalya Kıyı Muharebeleri ve Bir Türk Subayının Başarıları

1921

Aynı gün Çıralı köyünü de topa tuttular.⁶ Gureba Hastanesi bombardımanında hastane kullanılamaz hale geldi. Bu bombardımanda, yaralananlardan başka bir kişi de hayatını kaybetti.⁷

Fransız kruvazörlerinin Antalya Gureba Hastanesini bombalaması, bir kişinin bu bombardımanda şehit olması ve hastanede büyük tahribat meydana gelmesi Antalya Meclis-i Umumi azaları tarafından Osmanlı Meclis-i Mebusanındaki Antalya milletvekillerine bir telgrafla bildirildi. Bu telgraf mecliste okundu. Telgrafta şunlar yazıyordu;

“Medeniyet, hukuku düvel kavaidinin düşmanlarımız nazarında mevhum olduğunu görüp işitiyoruz. Fakat en basit icabatı insaniyyenin en bariz ferazi ahlakiyyenin de mevcut olmadığını öğrendik. İki Fransız sefinei harbiyyesi Antalya Gureba Hastanesini bombardıman ile tamamen tahrip etti, hastalardan biri şehit oldu, bazılarının da esnayı tahlisle hastalıkları müşeddet olduğundan, bu yüzden de zayıat vukuu melhuzdur. Hastahanenin yerini bilirsiniz, üzerinde Hilali Ahmer Bayrağı ile işareti mahsusa da mevzu olunmasına rağmen, hain düşman orayı hedef itihazından utanmamıştır. Millet ve Hükümet, şehit hakkında pek azim bir ihtifal tertibi ile vazifesini ifa etmiş ve Dünyada sahibi maaliyyat bir beşeriyet var ise, şu nadide ve naşinide vahşet ve denaetin Mebusan kürsisinde o alemi mübeccelin semi ittilama isale ve nefret ve istikrahi milliyyenin ilanına himmet buyurmaları liva ahalisi namına rica olunur.”⁸

Bu telgrafın okunmasından sonra Fransızların Antalya Gureba hastanesini bombalaması ve bir kişiyi şehit etmesi meclis tarafından esfle kınandı.

Yine bir Fransız kruvazörü 14 Ocak 1916 tarihinde Antalya merkeze çok yakın bir bölgede bulunan Konyaaltı'ndaki bir çiftliği bombaladı. Şehir merkezindeki Gazhane'yi de topa tutarak tahrip etti. 26 Ocak'ta Kaş merkezini topa tuttular. Karaya çıkardıkları Fransız askerler ve onlarla birlikte hareket eden kalabalık sayıdaki bir Rum eşkıya grubu kasabada büyük bir tahribat yaptı. Her yeri talan ve yağma ettiler. Sayıları 40 kadar olan tüm resmî görevlileri ve bazı sivilleri aileleri ile birlikte esir alarak yanlarında götürdüler. 8 Mart'ta iki Fransız kruvazörü Tekirova'yı bombaladı. Bazı evler bu bombardımanda tahrip oldu. 19 Mart'ta Meis'ten ge-

6 Temel, agm., s. 125-126.

7 Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi (BOA), Hariciye Nezareti (HR), Sofya Sefareti (SFR.04), 261/91, 3, 5.

8 *Meclis-i Mebusan Zabıt Ceridesi*, Devre: 3, C 1, İçtima Senesi: 1, Otuzbeşinci İnikat, 22 Eylül 1331, s. 496.

len kalabalık bir Rum eşkıya grubu Fransızların desteği ile Demre-Kale Köyünü basarak köye büyük zarar verdiler. Tüm bölgeyi yağmaladılar. 4'ü asker birçok kişiyi esir alarak yanlarında götürdüler. Götürülenler arasında 18 yaşında genç bir kız da vardı. 1 kişiyi de orada şehit ettiler.⁹ Bir Fransız kruvazörü 21 Nisan'da da yine aynı bölgede bu kez Üçağız-Gökkaya mevkindeki bir iskeleyi bombaladı. 15 Mayıs günü ise kıyıdaki birçok bölgeyi mitralyöz ve top atışları ile vurdu. 22 Mayıs günü ise Finike 3 Fransız savaş gemisi tarafından yoğun bir top ateşine maruz bırakıldı. Kasaba büyük bir tahribata uğradı. 28 Mayıs günü de yine bir düşman torpidosu Kaş'ı topa tuttu. Sivil ve resmî birçok bina tahrip oldu. Büyük bir zayıt meydana geldi. 4 Haziran'da Finike – Gökkaya limanı bombalandı. 27 Ağustos 1916 tarihinde ise 3 savaş gemisi ile Antalya merkezdeki birçok nokta, Değirmenözü, Lara ve eski Antalya yoğun bir top ateşine tutuldu.¹⁰

Abluka ve Bombardımanları Önlemek Maksadıyla Askerî Bir Harekâta Karar Verilmesi

Görüldüğü gibi Antalya bölgesi tam bir ablukaya alınmış ve halk yoksulluğa ve açlığa mahkûm edilmeye çalışılmıştır. Düşman gemilerinin, askerlerinin ve birlikte hareket ettikleri Rum eşkıyanın Antalya'ya verdiği zarar ve yaptıkları yıkım çok büyük olmuştur. Çanakale Cephesinde istediğini alamayan İtilaf Devletlerinin Anadolu'ya, başka kapılardan yeni bir cephe açmak istedikleri görülmektedir. Antalya kıyılarında yapılan bu ardı arkası kesilmeyen ve hiçbir insanî hassasiyete dikkat etmeyen saldırılar bölge halkının direncini kırmaya yönelikti. Şayet ortam ve şartlar uygun olursa Antalya bölgesinden bir kara çıkarması yapılacağı tasavvur ediliyordu. Bu yüzden Osmanlı Devleti ve müttefiki Almanya, Antalya bölgesindeki bu yoğun askeri hareketliliğe müdahale etmeye karar verdi. Fransız, İngiliz ve İtalyan kuvvetlerinin yoğun olarak buldukları ve bir üs olarak kullandıkları Meis Adasına askerî bir çıkarma harekâtı yapılarak adanın ele geçirilmesi planlandı. Bunun için de görevlendirilmeler yapıldı.¹¹

Bu bölgenin de komutanı bulunan 5. Ordu Komutanı Liman Von Sanders anı-
rında bu konuyu şöyle dile getirmektedir;

“1917 yılı başında Anadolu kıyılarının gerektiği şekilde ve aktif savunmasını sağlamak amacıyla bir hareket yapıldı. Ama unutulmamalıdır ki, bu işi başaracak 5. Ordunun elinde tek bir harp gemisi dahi yoktu. Mesele, Akde-

9 Temel, agm., s. 128-129.

10 Temel, agm., s. 130; Korkmaz, *agt.*, s. 38.

11 Korkmaz, *agt.*, s. 39.

1. Dünya Savaşı'nda Antalya Kıyı Muharebeleri ve Bir Türk Subayının Başarıları

1923

niz'de ve sahilin hemen önünde bulunan Meis adasının limanına topçu atışı ile bir baskın yapmaktı. Burası düşman birlikleri tarafından işgal olunmuş, topraklar, telsiz telgraf istasyonları ve saire ile donatılmış, sahillerimize karşı girişilecek çeşitli teşebbüsler için hazırlanmıştı. Hazırlıklar, dört hafta süren pek zahmetli çalışmalarla tamamlandı.”¹²

Liman Von Sanders bu konuda yapılan hazırlıkların sadece Almanlar tarafından yapılan bir bölümünü anlatırında dile getirmiştir. Osmanlı Devleti'nin ve askerî birliklerin aldığı önlemleri ve görevlendirmeleri yazmamıştır. Bu yüzden yapılması planlanan harekâtla ilgili yazdıkları eksik ve yanlıdır.¹³

Merkezi İzmir'de bulunan 17. Kolordu ve merkezi Aydın'da bulunan 57. Tümen Meis'e yapılacak askerî harekât için görevlendirildi. 57. Tümen de kendi içinde bir çalışma ve planlama yaparak bazı birliklerini ve komutanlarını bu harekât için görevlendirdi. Meis'i bir baskınla ele geçirmek planlandı. Bunun için öncelikle top ateşi açılacaktı. Ardından adaya bir çıkarma birliği ile çıkarma yapılacak ve ada ele geçirilecekti. Bu harekât için Topçu bataryasına komutan olarak Topçu Teğmen Mustafa Ertuğrul görevlendirildi. Emrine 4 adet Erhard Dağ Topu verildi. Yeterince de cephane celbedildi. Çıkarma yapacak birlik için Jandarma Teğmen Muhittin Efendi görevlendirildi. Emrine 120 kişilik bir Mürettep Piyade Bölüğü verildi. Öte yandan Alman obüsleri ve bataryaların idaresi için de 2 Alman subay görevlendirildi. Bir de Alman uçağına kumanda eden bir Alman pilot subay vardı. Meis Harekâtının idaresi de bir Alman yedek subaya bırakıldı. Kaş Mıntıka Komutanı olarak da Yarbay Cemal Bey görevlendirildi.¹⁴ Aslında dar bir alanda az sayıdaki bir kuvvet ve silahla yapılacak bu harekât çeşitli açılardan önemli özelliklere sahipti. En başta; harekâtın idaresi için görevlendirilen yedek subay, bu tür askerî harekâtlar için hem rütbe hem de tecrübe olarak yeterli seviyede değildi. Araziyi bilmiyordu. Meis Adasındaki düşman kuvvetlerinin durumunu ve konumunu bilmiyordu. Kıdemi diğer Alman subaylardan daha düşük rütbede olduğu için de psikolojik bir olumsuzluk ve tereddüt yaşıyordu. Bu olumsuzluklar sorun yaratacak ama bu sorun Mustafa Ertuğrul'un dirayetli ve kararlı tavrıyla başarıya dönüşecektir. Öte yandan bu harekât aynı zamanda askerî açıdan amfibi bir ha-

12 Liman Von Sanders, *Türkiye'de Beş Sene, çev. Osmanlı Genelkurmayı Askerî Tarih Encümeni Tercüme Heyeti*, haz. Muzaffer Albayrak, Yeditepe Yayınları, 3. Baskı, İstanbul 2007, s. 206.

13 Muhammet Güçlü, “Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Kemer (Antalya) ve Çevresi”, *20. Yüzyılda Antalya Sempozyumu*, (Antalya, 22-25 Kasım 2007), haz. Mustafa Oral, C II, Antalya 2007, s. 686.

14 Mustafa Ertuğrul, “Büyük Harbde Küçük Bataryam: İngiliz, Fransız Muavin Kruvazörlerini Nasıl Baturdu?”, *Askerî Mecma*, S. 98, 1 Eylül 1935, s. 712.

rekâtı. Kara, Deniz, Hava birliklerinin müştereken yürüteceği ciddi bir koordineyi gerektiriyordu. Bu yüzden de risk taşıyordu.

Meis'in ele geçirilmesi maksadıyla başlatılan harekât için görevli birlikler buldukları mevkiilerden silah, malzeme ve cephaneleriyle birlikte harekete geçtiler. Türk Topçu birliğine Batarya Komutanı olarak Topçu Teğmen Mustafa Ertuğrul'un görevlendirilmesinden sonra; uzun zamandır abluka altında bulunan ve sürekli bombalanan Antalya ve civarının kaderi, kısa bir süre sonra değişecektir.

Birliklerin Kaş'taki Harekât Bölgesine İntikalleri

Birlikler 4 ayrı noktadan Kaş'taki görev mahallerine hareket ettiler. Piyade Birliği bölgeye yakın olduğundan ayrıca intikal etti. Alman idaresindeki uçak ise zaten bölgeye çok yakın bir noktada Demre'de bulunuyordu. Mıntıka Komutanlığı ise intikalin güvenli yapılabilmesi maksadıyla yolların yapılmasına ve haberleşme için de telefon hattı tesisine çalışıyordu. Asıl kuvvetler 2 ayrı noktadan geleceklerdi. Bir grup İzmir'den trenle yüklenerek hareket ettirilen 15'lik Seri Sahra Obüsleri idi. Bu Obüsler ve bataryası trenle Burdur yakınlarındaki Baladız İstasyonuna gelecekler. Buradan da yaya olarak Kaş'a ulaşacaklardı. Diğer top bataryası ise 4 adet Erhard Dağ Topu ve bataryası ile Aydın'da trenle Denizli istikametine gidecek. Buradan inerek kara yolu ile Acıpayam üzerinden Elmalı yolunu takiben Kaş bölgesine geleceklerdi. Bataryaların bu iki güzergâhtan yaptıkları intikaller oldukça meşakkatli ve yorucu olmuş ancak vaktinde harekât bölgesine ulaşmayı başarmışlardır. Liman Von Sanders anılarında bu intikalin bir bölümünü şöyle anlatmaktadır:

“Bir obüs ve bir dağ bataryasının, demiryolunun son noktası olan Baladız'dan itibaren, önce oldukça düzgün yollar üzerinden, sonra yolsuz dağlardan aşırılarak, adanın karşısında kayalık bir buruna getirilmesi gerekiyordu. Bundan dolayı yaklaşık 50 km'lik bir mesafe boyunca uzayan bir keçi ve katır yolu birkaç yüz amele sayesinde, 3 metre genişliğinde nispeten iyice bir yol olarak genişletilerek düzeltildi. Bu şekilde obüsler sahile ulaştırılabildi. Üzerinden aşılacak dağ silsilesi 1500 metre, sahildeki burun 220 metre yüksekliğindeydi. Cephane yaklaşık 400 deve ile getirilmişti. Düşman hiçbir şeyin farkına varamamıştı.”¹⁵

Aydın'dan Denizli istikametine tren yolu ile hareket eden Mustafa Ertuğrul Kaş'a kadarki intikal sürecini 1935 yılında Askeri Mecmua'da yazdığı anılarında ay-

15 Sanders, *age.*, s. 205.

rıntılı olarak anlatmıştır. Bu anlatıma göre Kaş-Bayındır burnuna kadar intikal şöyle gerçekleşmiştir; Teğmen Mustafa Ertuğrul ve bataryası 21 Aralık 1916'da Aydın'dan Denizli istikametine trenle hareket etti. Denizli'de trenden inen birlik burada 1 gün istirahat ettikten sonra 23 Aralık'ta kara yolu ile Garbi Karaağaç (Acıpayam)-Elmalı güzergâhından Kaş istikametine doğru hareket ettiler. Plana ve hesaba göre 7 Ocak'ta Kaş'ta olacaktı. Ancak bu plandan 2 gün önce 5 Ocak'ta Kaş'a vardılar.¹⁶ Burada 1 gün istirahat edildi. Burada aldığı emir üzerine Kaş'ta bulunan ve Meis Adasını yandan gören hâkim bir mevkiye bulunan Bayındır burnuna giderek orada konuşlanması söylendi. Kasabadan Bayındır burnuna intikal için ulaşım imkânları zordu. Arazi oldukça engebeli ve dikti. Güç şartlarda ilerliyorlardı. Toplar, parçalara ayrılarak askerlerin sırtında naklediliyordu. Cep-hane de yine sırtlarda taşınıyordu. Bu intikal oldukça güç ve fedakârca gerçekleşti. Bu şekildeki intikal 2 günde tamamlanabildi ve 7 Ocak 1917'de tamamen açık mevzie yerleşildi.

Öte yandan Baladız istikametinden gelen obüs bataryasının 600 atımlık cephanesi, ilgili Alman subayın bilgisizliği ve inadı dolayısıyla yanlış yerde istiflendi. Top cephanesi, hartuçlar mevziin 150 metre gerisindeki bir tepe üzerinde iki gözlü toprak dam içine toplu olarak ve düzensiz bir şekilde yerleştirildi. Bu askerî açıdan yanlış bir uygulama idi. Teğmen Mustafa Ertuğrul bu durumu kendilerine bildirdi ama uygulamada bir değişiklik olmadı. Bu yanlış istifleme daha sonra ciddi bir sorun yaratacaktır.¹⁷

7 Ocak 1917 tarihinde gelen emre göre Meis adasına harekât 10 gün sonraya planlanmıştı. Plana göre Bayındır burnu yakınında bulunan ve Meis Adasına yandan yapılacak bir harekâta müsait olan Faktora Limanı'nda gizlenen 8 yelkenli gemi, içindeki 120 askerimiz ile birlikte sabah güneş doğmadan çok erken bir vakitte Meis'e çıkarma yapacaklardı. Bu esnada açık arazide konuşlanmış olan Teğmen Mustafa Ertuğrul komutasındaki Dağ bataryası ile daha geride ve gizli bir mevzide konuşlanmış olan Obüs bataryası aynı anda atışa başlayarak adadaki askerî birlikleri baskı altında tutacaklardı. Plan oldukça basitti. Fakat Mustafa Ertuğrul, harekâtın başından itibaren bu konuda endişeli idi. Ona göre; Meis Adasındaki durumun dikkate alınmadığı, ne ile karşılaşılacağı bilinmediği, bu yüzden ha-

16 Burada Kaş denilen yer Kaş'a bağlı Kasaba nahiyesidir. Savaş döneminde kıyıda ve tehlide açık bir noktada olduğundan Kaş'ta bulunan idareciler ve resmi görevliler daha güvenli bir yerde ve iç bölgede bulunan Kasabayı idare merkezi olarak kullanmaya başladılar. Kasaba nahiyesi Kaş kasabasının geçici idare merkezi oldu. Mustafa Ertuğrul'un geldiğini söylediği yer Kasaba'dır.

17 Ertuğrul, agm., s. 712-713.

rekâtın aksaması halinde bir başarısızlıkla karşılaşılacağı düşüncesindeydi. Mustafa Ertuğrul, adanın durumunun tespitinden ve önceden gizli bir çıkarma yapılarak bir bölgenin ele geçirilmesinden sonra böyle bir harekâtın başarı şansının olabileceğini düşünüyordu. Görüşü kabul edilmedi. Bu esnada Kaş'taki askerî faaliyetleri tespit eden düşman birlikleri de harekete geçtiler. Çanakkale cephesinde de aktif rol almış döneminin uçak gemisi olarak adlandırılan İngiliz Ben My Chree gemisi limana gelerek demirledi. Yanında 2 İngiliz Torpido muhribi ve Fransızların Paris II kruvazörü vardı. Bunların Meis Limanı'na gelerek demirlemeleri planın başarıyla uygulanmasını imkânsız hale getirdi. Ancak buna rağmen bu çıkarma harekâtının Alman Yedek Subay komutanı, harekâtın planlandığı gibi icra edileceğinde ısrar etti. Bunun üzerine Mustafa Ertuğrul diğer birlik komutanlarına 10 gün beklemeden hemen harekete geçilmesi önerisinde bulundu. Düşüncesine göre karşıdaki birlikler henüz kendilerinden bir saldırı beklemiyorlardı. Üstelik adada bir muharebe hazırlığı görünmüyordu. Diğer birlik komutanları bu görüşü desteklediler. Durumu harekâtın komutanı olan Alman Yedek Subaya bildirme kararı aldılar ancak ulaşamadılar. Bunun üzerine diğer Alman komutanların da kabul etmesiyle komutandan herhangi bir haber alınmadığı için inisiyatif kullanılarak ve fırsatı kaçırmamak düşüncesiyle harekâta başlamaya karar verildi.¹⁸

Meis'in Topa Tutulması ve İngiliz Savaş Gemisinin Batırılması

Teğmen Mustafa Ertuğrul mevcut durumda ani bir top ateşi ile düşmanın beklemmediği bir anda gafil avlanacağını böylece zayıf planlanmış bir çıkarma harekâtından daha fazla kazançla çıkılacağını düşünüyordu. Buna bölgede bulunan diğer Alman komutanlarını da inandırdı. Ana düşüncesi ani bir baskın ateşi ile Meis adası limanına girmiş olan ve orada bulunan büyük kruvazörü batırmaktı. Bunun bertaraf edilmesinden sonra harekâtın daha kolay yürüyeceğine inanıyordu. Bu planın saat 13:00'da icrasına karar verildi. Son hazırlıklar da tamamlandı. Top atışları saat 13:25'te "Ben My Chree" üzerine yönlendirilerek başladı. Adadaki ve limandaki düşman birlikleri bu ani baskın üzerine önce şaşkınlıkla ama çok kısa sürede toparlanarak karşılık vermeye başladılar. Karşılıklı atışlar yoğun bir şekilde devam ederken daha önce bahsettiğimiz ve yanlış istiflenen obüs toplarının cephanesinin olduğu bölge isabet aldı. Barutların olduğu yerde yangın çıkmaya başladı. Bu büyük bir felakete yol açabilir endişesiyle askerlerin çoğu bu yangını söndürmekle uğraştı. İşte bu süreçte muharebe ve atış üstünlüğü karşı tarafa geçti. Birliklerimiz arasında bir moral bozukluğu meydana geldi. Diğer komutanlar sar-

18 Ertuğrul, agm., s. 713-714.

sılırken Mustafa Ertuğrul iradesini ve inancını bozmadı. Emir ve komutayı üzerine aldı. Seri ve aralıksız top atışları ile adeta bir düello yapar gibi savaştı. Ben My Chree'ye isabet kaydettirdi. Birkaç atış daha yaptırarak gemiyi tamamen vurdu. Gemi yanmaya başladı. Önce yan yattı. Birçok mürettebat denize atladı. Toplam 36 dakika süren top atışları sonucunda İngilizlere ait ve dönemin uçak gemisi olarak kabul edilen Ben My Chree adlı uçak taşıyıcı gemi, isabet kaydeden top atışlarının etkisiyle batırıldı. Bu geminin isabet alarak batması asker üzerinde olumlu bir moral etkisi yarattı. Arka arkaya isabetli atışlar devam etti. Diğer gemilere de atışlar yapıldı. Bunlardan da isabet kaydettirenler oldu.¹⁹

Bu noktada Mustafa Ertuğrul bu manzarayı ve mevcut durumu şu ifadelerle değerlendiriyordu:

“Küçükük toparım bir makine süratiyle işlerken askerlerimin her biri, bir kayayı andran sertlikle gözlerini kalkan deliklerinden Akdeniz'in engin ve coşkun koununda dumanını göklere savurarak inleyen mağrur ve haşin düşmanı doya doya seyretmekle ne kadar haz duyuyorlardı. Bu eşi bulunmaz manzaraya şahit olmak acaba batarya kumandanı için paha biçilir bir saadet midir? Bu saadeti haklı olarak tattığım dakikada iyice anladım ki, nispetsiz bir düşmanla çarpışmak ve onu yenmek ancak aziz milletime ve damarında ancak bu kanı taşıyan aziz ırkıma nasip olan bir haslettir.”²⁰

Bundan sonra limanda bulunan diğer 2 İngiliz Torpidosu ile Fransız kruvazör güney ve kuzey istikametlerinde kaçmaya başladılar. Kuzeye kaçan İngiliz Torpidosuna da isabet kaydettirdi ve onu da yaraladı. Gemilerin kaçması üzerine adada konuşlanmış Fransız toparlarına atışa başlandı. 12 atım sonrası onlar da susturuldu. Hemen bunun arkasından da adadaki telsiz istasyonu top atışı ile susturuldu. Limanda bulunan 200'e yakın yelkenli gemi ve sandala her bir top için 50 atım hakkı verilerek atış yapıldı. Bu hedeflerin de tamamına yakını batırıldı. Akşam 17:00 sularında düşman mevzileri tamamen susturuldu. 27 Kanunuevvel 1332 (9 Ocak 1917) tarihinde Birinci Meis baskını denilen muharebe sonunda; İngilizlerin 4 uçaklı ve dönemin uçak gemisi olarak kabul edilen Ben My Chree adlı savaş gemisi batırıldı. Bir İngiliz muhribi yaralanarak savaş dışı bırakıldı. 200'e yakın yelkenli gemi ve sandal batırıldı. Adadaki telsiz binası, gazhane ve birçok askeri bina vuruldu. Düşman topçu bataryaları susturuldu. Muharebede 1 Türk aske-

19 Ertuğrul, agm., s. 715-716.

20 Mustafa Aydemir, *Ben Bir Türk Zabitiyim*, 4. Baskı, Denizler Kitabevi, İstanbul 2007, s. 68; Meliha Özbek-Mehmet Özbek, *Büyük Harpte Mustafa Ertuğrul Aker*, Ankara 2019, s. 31.

ri yaralandı ve kaldırıldığı hastanede şehit oldu. 600 top mermisi kullanıldı. 500 obüs mermisi isabet alarak yandı.²¹

Ben My Chree'nin Batırılış Tarihi Meselesi

Ben My Chree uçak taşıma gemisinin batırılması ile ilgili olarak çeşitli yayınlarda birkaç farklı tarih verilmektedir. Özellikle 11 Ocak 1917 tarihi öne çıkmaktadır. Bu tarihin yaygın olarak kullanılmasının nedeni, geminin batırılış haberinin İngiliz gazetelerinde 11 Ocak tarihinde yayınlanmış olmasından kaynaklanmaktadır.

Ben My Chree'nin batırılışını birçok yabancı gazete ve ajans haber yapmıştır. Örneğin; 11 Ocak 1917 tarihli Amerika'da neşredilen "Alexandria Gazette (Thursday, January 11, 1917)" isimli gazetenin 4. sayfasında "İngiliz Savaş gemisi battı" başlığı ile yaptığı haberde deniz uçağı taşıyan Ben My Chree adlı geminin salı günü Akdeniz'de battığı belirtilmektedir. Ayrıca mürettebatından 13 kişinin kayıp ve birçoğunun da ölmüş olabileceği yazılmıştır. Haberin içeriğinde geminin "Salı" günü battığının belirtilmesi bu tarihin 9 Ocak olduğuna işaret etmektedir.²²

Bu olay Osmanlı gazetelerinde ayrıntılı olarak yer almamıştır. "30 Kanunuevvel 1332 tarihli Tercüman-ı Ahval" gazetesinde konu ile ilgili küçük bir haber vardır. Yabancı bir ajanstan alınan bu haber; "Bir İngiliz Zırhlısının Garkı – Bir Tayyare Gemisinin Tahribi" şeklinde verilmektedir. Haberin yayınlanma tarihi olarak "11 Kanunusani", olayın oluş tarihi olarak da "9 Kanunusani" yazılmıştır.²³ Bazı yabancı araştırmacılar da yine bu tarihi 9 Ocak 1917 olarak vermektedirler.²⁴

L.V.Sanders de anılarında "9 Ocak'ta, topçularımız tarafından kruvazör olarak tahmin edilen, fakat sonradan uçak gemisi olduğu anlaşılan, kül rengi boyanmış büyük bir savaş gemisi limana girdi ve ihtiyatsız bir şekilde hemen girişte demirledi. Öğleden sonra saat 1.30'da her iki batarya ateş açtı. Birkaç tam isabetten sonra büyük gemi ateş aldı. Gemi artık toplarını kullanacak bir halde değildi." diyerek geminin 9 Ocak 1917 tarihinde vurulduğunu ve batmaya başladığını belirtmektedir.²⁵

21 Ertuğrul, agm., s. 717-718.

22 Alexandria Gazette, January 11, 1917, s. 4.

23 *Tercüman-ı Ahval*, 30 Kanunuevvel 1332.

24 David Hobbs, *British Aircraft Carriers: Design, Development & Service Histories*, Seaforth Publishing September 30, 2014, s. 33; Malcolm Smith, *The Royal Naval Air Service During The Great War*, Pen & Sword Books, October 19, 2014 s. 127; C.H.Whitley, *Cavalry Of The Clouds - Aspects Of The Air War in the Eastern Theatre, 1914-1918*, Universty of Canterbury, Master Degree, Christchurch, 1997, s. 64-65.

25 Sanders, *age.*, s. 206.

Elimizdeki belgeler ve veriler Ben My Chree gemisinin batılış tarihinin 9 Ocak 1917 olduğunu göstermektedir.²⁶

İkinci Meis Harekâtı ve Başarısızlık

Meis Adası üzerinde ve Kaş bölgesindeki askerî durum üstünlüğü devam ederken Genel Karargâh, Meis'e bir çıkarma yapılması ve adanın ele geçirilmesi konusunda ısrarlı idi. Meis'e ikinci bir çıkarma harekâtı yapılması konusunda önceki planlamadan vazgeçilmedi. Plan ise aynı şekilde olacaktı. Bu bölgede 18 Ocak 1917 tarihine kadar her hangi bir askerî faaliyet olmadı. Topçu Alman subaylar bölgeden tamamen ayrıldılar. Ancak komuta yine Alman Yedek Subayda bırakılmıştı.

Bölgede tek tük atışlar oluyordu. Bu süreçte Teğmen Mustafa Ertuğrul'un bataryası birkaç yelkenli daha batırdı. Bu durum üstünlüğü üzerine kumanda merkezi yeni bir emirle yeniden aynı şekilde Meis adasına çıkarmanın yapılması emrini verdi. Mustafa Ertuğrul bu plana yine aynı gerekçelerle karşı idi. Çünkü her ne kadar düşmana karşı bir üstünlük sağlanmış ise de adanın mevcut durumu konusunda ayrıntılı bir çalışma yapılmadığı için böyle bir harekâtın aşırı riskli olduğu düşüncesindeydi. Ama plan bu şekilde uygulanacaktır.

Türk Yelkenli gemileri planlandığı gibi Faktora limanından sabaha karşı harekete geçti. Gemilerde 120 asker vardı. Yelkenlilerin ilerlemesi çok ağır oluyordu. Ancak gün aydınlandığında Meis Adası yakınlarına varabilmişlerdi. Bu bir risk oluşturdu. Çünkü gemiler Meis adasından ve diğer açık bölgelerden görünür hale gelmişlerdi. Artık açık bir hedef durumundaydılar. Bu durum Tğm. Mustafa Ertuğrul'un önceden defalarca işaret ettiği zafiyeti gösteriyordu. Adada alarm verildi. Bu harekâtı duyan civarda saklanmış bulunan Fransız Paris II gemisi yetişerek yelkenlileri topa tuttu. İsbet alan yelkenliler kısa sürede yanmaya ve batmaya başladılar. 3 yelkenli hemen battı. Diğerleri de korunaksız kaldı ve bölgeden güçlükle uzaklaşabildiler. Mustafa Ertuğrul Paris II üzerine yönlendirdiği top atışları ile bu geminin, yelkenlilere daha büyük zayıat yaratmasını engelledi. Bölgedeki diğer birliklerin de emir ve komutasını üzerine alarak mevcut muharebe üstünlüğünü devam ettirdi. Çekilen, uzaklaşan, zor durumda kalan ve yaralanan askerlerin yardımına koşuldu. 86 asker sığındıkları yerlerden kurtarıldılar. Ancak 36 Türk askeri bu muharebede şehit oldular. Bunun üzerine Mustafa Ertuğrul'un da tenkit ettiği ve çok zayıf bulunduğu ve bu şekilde icrası halinde büyük kayıplara neden olabilecek Meis Adası'nın işgali planından tamamen vazgeçildi. Mustafa Ertuğrul bu başarısızlığın nedenini Alman komuta heyetinde ve onların söz dinlemez tavrında görmektedir.²⁷

26 Aydemir, *age.*, s. 62-64, 71, 204-5, 208.

27 Ertuğrul, *agm.*, s. 718-721.

Antalya Sahillerini Bombalayan Fransız Paris II Gemisinin Batırılması

Mustafa Ertuğrul'un komuta ettiği Topçu Bataryası ve çıkarma için görevlendirilen Piyade Birliği bir süre daha Meis Adasına hâkim noktada Kaş/Bayındır burundaki açık mevzide muharebeye hazır bir şekilde beklediler. Meis bölgesinden herhangi bir askerî harekete müsaade edilmedi. Böylece uzun zamandır Antalya kıyılarını topa tutan ve büyük tahribata yol açan düşman gemilerinin Meis merkezli faaliyetleri etkisiz hale getirilmiş oldu. Bölgede bu şekilde, mevcut durumun muhafazasına ve siperlerin güçlendirilmesine ağırlık verildi. Mart 1917 sonuna kadar bu şekilde mevzide kalındı.²⁸ Bu esnada Mustafa Ertuğrul'un Topçu bataryasının ve Piyade bölüğünün Antalya'ya intikal emri geldi. Yaya olarak, kıyı takip edilerek, uzun ve meşakkatli bir yolculuk sonunda 14 Nisan'da Antalya'ya vardılar. Bu intikal, birliği oldukça yordu ve birçoğunu yolculuk şartları ve hava durumunun etkisiyle hasta etti. Birliğin Antalya'ya varmasından sonra bir süre askerin tedavisi ve eğitimi ile uğraşıldı.²⁹ Bu faaliyetler yürütülürken Fransızların Paris II ve Aleksandra adlı gemileri sahile çok yaklaşmadan kıyıda bulunan un fabrikalarına, su kaynaklarına ve hedef teşkil eden yerlere gemilerden toplu atışlar yapmaktaydılar. Bu atışlar Antalya kıyılarında bulunan yerleşim yerlerine ve fabrikalara büyük zararlar veriyordu. Bu gemiler zaman zaman insanların topluca buldukları yerlere de ateş ediyorlar ve halkın bölgeyi terk etmelerini sağlamaya çalışıyorlardı. Amaçları karaya asker çıkarabilecekleri bir bölge yaratmaktı. Bu maksatla Kemer merkezine yakın birkaç köye, gemilerden top atışı yapıldı. Yakınlarındaki yelkenlileri yakalayarak yaktılar. Amaçları bölgeye erzak ve iaşe girişini engellemek ve halkın yaşama şartlarını zorlaştırmaktı. Bu yüzden sürekli bir şekilde bölgede gemiler ile gözetleme ve engelleme yapıyorlardı. Bu şekildeki düşman faaliyetleri sık sık rapor ediliyordu. 15 Ekim 1917 tarihinde düşmanın iki direkli bir bacalı bandırası meçhul bir tarassut gemisinin sahile tahminen 5 mil mesafeden ve sahili takip ederek batıdan gelip Antalya istikametine gittiği daha sonra Antalya tarafından gelerek batıya doğru gittiğine dair Kaş Mıntıkası Komutanlığı, bir raporla Antalya'ya bildirmişti.³⁰ Bu tür faaliyetlerden büyük bir harekât planladıkları anlaşılıyordu.

Antalya'da genellikle harbe hazırlık eğitimi ile meşgul olan Mustafa Ertuğrul 57.

28 ATASE, BDH-Klasör No: 5248- Dosya No: H1- Belge No: 1-22.

29 ATASE, BDH-Klasör No: 5248- Dosya No: H4- Belge No: 1-8.

30 ATASE, BDH-Klasör No: 5248- Dosya No: H8- Belge No: 1-16.

Tümenden gelen emirleri yakından takip etmekteydi. Bu yazışmalardan bazıları-
rında Kemer/Ağva civarında karakol vazifesi gören bazı teknelerin Fransız gemi-
lerince topa tutularak veya ele geçirilerek batırıldıklarını okudu. Bu durum bölge-
deki 135. Alayı da rahatsız ediyordu. Mustafa Ertuğrul'un daha önceki görevinde
bir düşman gemisini batırmış olması ve bundan başka birçok gemiyi de top atışları
ile etkisiz hale getirmiş bulunması, komuta kademesini benzer bir görevi yapma
konusunda Mustafa Ertuğrul'un görevlendirilmesine yöneltti. Bölgede bulunan ve
Antalya'ya zarar veren düşman gemilerinin Kemer bölgesinde karşılanarak batırıl-
ması düşüncesi tartışıldı. Mustafa Ertuğrul bu görevi yapabileceğini söyledi.³¹
Yanına bir Piyade birliği de dâhil edilerek bataryası ile birlikte Kemer'de düş-
man gemilerini batırmakla görevlendirildi.³² Görev emrini alan Mustafa Ertuğrul
5 Aralık 1917'de Antalya'dan gizlice ayrılarak 7 Aralık günü Ağva/Kemer ya-
kınlarındaki hâkim bir buruna yerleşti.³³ 2 gün içinde de buradaki tahkimatını
tamamladı.

Mustafa Ertuğrul bir plan yaptı. Buna göre bir yelkenliyi yem olarak kullanacaktı.
Bu yelkenliyi düşman gemilerinin görmesi için Ağva limanına bağladı. Düşman
gemilerinin bu yelkenliyi görüp hareket etmesini beklemeye başladı. Amacı bu yel-
kenli üzerine gelen gemileri top ateşi altına almaktı. Planladığı gibi oldu. 13 Aralık
1917 tarihinde Paris II gemisi bu yelkenliye doğru yaklaştı. Bu esnada zaten böy-
le bir durum için hazır beklemekte olan Mustafa Ertuğrul bataryasına atış emri
verdi. Toplam 145 atım yapıldı. Bunların 110'u isabet kaydetti. Bu oran bu tür
hareketli hedeflere yapılan atışlarda büyük bir başarıdır. 18 dakikada gerçekleştirilen
bu atışlarda Fransızlara ait Paris II savaş gemisi batırıldı. Böyle bir geminin
batırılması çok büyük bir askerî başarı olarak görüldü. Geminin personelinin deni-
ze atlayanlar Türk kuvvetlerince kurtarıldılar.³⁴ 57'nci Tümen Komutanlığının
yayınladığı tamimde düşman tarassut gemisinin Ağva Limanında 13 Aralık 1917
tarihinde topçu ateşiyle batırıldığı ve 52 mürettebattan 16'sının esir alındığı, Ağ-
va'da vazifesini bitiren birliğin Antalya'ya döneceği ve merasimle karşılanacakları
bildirildi.³⁵

Bu kurtulanlar Antalya'ya getirildi ve yaralılar tedavi edildi, hastalar muayene edi-

31 Ertuğrul, agm., s. 722.

32 ATASE, BDH-Klasör No: 5248- Dosya No: H10- Belge No: 1-9.

33 ATASE, BDH-Klasör No: 5248- Dosya No: H10- Belge No: 1-11.

34 Ertuğrul, agm., s. 724-727.

35 ATASE, BDH-Klasör No: 5248- Dosya No: H10- Belge No:1-23; BDH-Klasör No: 5248- Dosya
No: H11- Belge No: 1-17.

lerек iyileştirildi. Hepsine iyi muamele yapıldı. Bir esir gibi değil misafir gibi davranıldı. Sonra daha uygun yerlere götürülerek bakımları sağlandı. Savaş bittikten sonra memleketlerine gönderildiler. Mustafa Ertuğrul Paris II'nin Kemer limanında batırılmasından sonra bataryası ile birlikte 15 Aralık'ta Antalya'ya döndü.³⁶

Fransız Kruvazörü Aleksandra'nın Dâhiyane Bir Planla Batırılması

Fransızlar, Paris II gibi ismiyle ve niteliğiyle önemli bir gemilerini kaybetmenin psikolojisi ile diğer savaş gemisi Aleksandra'yı sık sık Antalya kıyılarındaki yerleşim yerlerini vurmakla görevlendirdi. İlk zamanlar Paris II'nin batırıldığı noktayı uzaktan ateş altına alıyor fakat Türk Topçusunun atış menziline girmiyordu. Ancak bu uzaktan bombardıman bölgedeki halka zarar veriyordu. Çünkü herhangi bir hedef gözetmeden yapılan atışlar çoğu zaman sivil insanların evlerine veya mallarına isabet ediyor büyük zararlara yol açıyordu.

Aleksandra zaman zaman da limanlardaki ve denizlerde seyreden yelkenlileri vurarak batırıyordu. Amaçları Antalya kıyılarını abluka altına alarak halkın direnme gücünü kırmaktı. Kısmen buna muvaffak oluyorlardı. Bölgede kıtlık, zor yaşam şartları ve hastalıklar görülmeye başlandı. Bu durumun yaratılmasında Fransız Savaş gemisi Aleksandra'nın rolü büyüktü.

57. Tümen Komutanı Albay Şefik Aker bu durumdan rahatsızdı. Uzaktan top atışı ile halka zarar veren bu gemilerin ve özellikle de Aleksandra'nın etkisiz hale getirilmesi için bir çalışma başlattı. Tümen Komutanı Albay Şefik Bey Tümenin İstihkâm Bölüğü Komutanı Üsteğmen İbrahim Efendi'nin yeteneğinden yararlanmak istiyordu. Çünkü Ütğm. İbrahim çok yaratıcı bir zekâya sahip ve sorunlara pratik çözüm üreten bir kişi idi. Öncesinde 2 düşman gemisini batırarak kendisini ispatlamış bulunan Mustafa Ertuğrul da bu çalışma grubuna dâhil edildi. Yapılan çalışma ve plan gayet gizli tutuldu. Planın özü; bir yelkenlinin veya kayığın döşemesi ile kaburgası arasına yeterli miktarda dinamit yerleştirmek, bunu bir top fünyesi ile ve bir tel vasıtasıyla çekerek ateşlemek. Birkaç portakal sandığını kayığa yerleştirmek, sandıklardan birisinin altından ince bir telle fünyenin patlatma noktasına bağlamak. Bu şekilde hazırlanan tekne Mustafa Ertuğrul'un Bataryasının karşısında yaklaşık 2-3 kilometre uzaklıktaki bir noktaya bırakılacak. Gemi yelkenlerini açacak, görünüşte portakal yükü varmış ve bunu Antalya'ya götürüyormuş gibi bir intiba yaratılacak. Bu yelkenlide bulunan 2 iyi yüzen ve zeki asker de yaklaşan düşman gemisini görünce sanki kaçıyormuş gibi yaparak başka

³⁶ Ertuğrul, a.g.m., s. 727.

bir sandala atlayacaklar ve yelkenliyi terk edeceklerdi. Plan bu şekilde hazırlandı. Son düzeltmeler de yapılarak Tümen Komutanına arz edildi. Tümen Komutanı da bu planı kabul etti. Bir emirle Mustafa Ertuğrul bataryasını ve İstihkam Bölüğü Komutanı Ütğm. İbrahim'i bu işin icrası için görevlendirdi.³⁷

Planlamanın uygulanmasına geçildi. Kemer'de göreve başlandı. Bir teknenin alt bölümüne 75 kiloluk dinamit yerleştirildi. Bir füyve ile de patlamaya hazır hale getirildi. Üzeri portakal sandıklarıyla kamufle edildi. Plana göre bu tekneyi ele geçirmek istediklerinde kurulan bir düzenele üzerindeki portakal sandıkları kaldırıldığında patlama meydana gelecekti. Bu esnada da karadan top atışları ile gemi vurulacaktı. Her şey planlandığı gibi gelişti. Aleksandra mürettebatı bu tekneyi ele geçirmek ve içindeki portakal sandıklarını gemilerine taşımak istediler. Tekneyi gemilerine yaklaştırdılar. Sandıkları taşımaya başladılar. Son sandık da kaldırıldığında düzenele harekete geçti ve dinamitler patladı. Bu patlama Aleksandra'da büyük bir hasara yol açtı. Patlama olur olmaz karadan da top atışları ile Aleksandra bunalıldı. Gemi yanmaya başladı ve kısa bir süre sonra da battı. Mürettebatının büyük bir kısmı esir edildi. Bunların da bakımları sağlandı. Diğer esirlere yapılan muamele gibi bunlara da iyi davranıldı. Kemer'de 2 Fransız gemisinin batırılmasından sonra diğer düşman gemileri daha dikkatli davranmaya ve çok uzaktan seyretmeye başladılar. Önceki zamanlardaki gibi Antalya sahillerini top ateşine tutmadılar. Top atışları ile bölgede bir hâkimiyet kuramayacaklarını ve bölgeyi abluka altına alamayacaklarını anladılar. Düşman kuvvetlerini bu şekilde hareket etmek zorunda bırakan gelişmelerin başında Mustafa Ertuğrul ve silah arkadaşlarının sağladığı başarılar gelmektedir.³⁸

Mustafa Ertuğrul'un Başarılarının Yansımaları ve Kısa Askerî Özgeçmişi

Mustafa Ertuğrul İngiliz ve Fransızlara ait 3 büyük savaş gemisinin ve çok sayıda da düşman safında yer alan yelkenlinin top atışlarıyla batırılmasını sağlayarak büyük bir başarıya imza atmıştır. İngiliz ve Fransızlar Antalya kıyılarında rahat hareket edemez bir hale gelmişlerdir. Karaya çıkma planları yarım kalmıştır. Daha sonraki dönemde Antalya bölgesine kara harekâtı yapmanın zorluklarını yaşayarak gördükleri için muslihane davranışı yani halka şirin görünme yöntemini tercih etmek zorunda kalmışlardır. Antalya, Birinci Dünya Savaşı içinde ve sonrasında İstiklal Harbi esnasında silah gücüne dayanarak işgal edilememişse, bunda Mus-

37 Ertuğrul, agm., s. 728-729.

38 Ertuğrul, agm., s. 733-735.

tafa Ertuğrul'un düşman birliklerini karaya ayak bastırmamış olmasının büyük bir rolü ve etkisi vardır. 1916 yılı sonlarından 1918 yılı başlarına kadar Antalya kıyılarında faaliyet gösteren İtalyan, İngiliz ve Fransız askerî güçleri, Mustafa Ertuğrul'un doğru yerde doğru zamanda ve doğru davranışlarıyla başarısız olmuş ve bölgede etkinlik kuramamışlardır.

Mustafa Ertuğrul'un bu başarılarının sonraki döneme de bir yansıması olmuştur. Mondros Mütarekesi sonrası anlaşma hükümlerine göre silah ve cephaneler, görevlendirilmiş yabancı müfettişler nezdinde teslim edilecekti. Topların da teslimi gerekiyordu. Bir topun teslimi mekân ve imkân açısından zor olduğu için toplarda ateşlemeyi sağlayan kamaların teslim edilmesi esastı. Bu şekilde Osmanlı Ordusundaki topların kamaları İngilizlere teslim edildi. Bu teslim sürecinde Aydın bölgesinde birliği başında bulunan Mustafa Ertuğrul'un toplarının kamalarının teslimine sıra gelmişti. İşte bu esnada topların tesliminde görevli İngiliz Komutan, Mustafa Ertuğrul'u tanıdı. Kendisi Ben My Chree gemisinin batmadan önceki komutanlarından. Mustafa Ertuğrul'un bataryasının teslim alınmasını askerlik onuruna aykırı gördü ve kamaları söktürmedi. İşte bu olay İstiklal Harbi esnasına ilk başlarda çok işe yarayacaktır. Çünkü topların hemen tamamı kullanılamaz halde iken bir tek Mustafa Ertuğrul'un 4 toptan oluşan bataryası muharebeye hazır. Bu toplar İstiklal Harbinin atış yapabilen ilk topları olarak da önemli bir rol üstlenmişlerdir. Bu toplar sayesinde İstiklal Harbinin ilk başlarında sağlanan küçük başarılar büyük başarılarla dönüşecektir.³⁹

Genç yaşta 3 büyük düşman gemisinin batırılmasında önemli bir rol oynayan ve bunun yanında birçok deniz aracını da yine top atışları ile batıran Mustafa Ertuğrul'un kısa askerî özgeçmişi şöyledir:

1893 yılında babasının görevi dolayısı ile buldukları Girit'te doğdu. Aslen Selaniklidir. Babası bando subayı Ahmet Nuri Bey, annesi Beyza Hanım'dır. 1912 yılında Selanik Lisesini bitirdikten sonra Harp Okulu'na girdi. 1914 yılında Topçu subay olarak mezun oldu. İlk görev yeri Ankara'dır. 1. Dünya Savaşı başlayınca Çanakkale bölgesinde görevlendirildi. 1915'te Çanakkale'de Seddülbahir ve Kerevizdere muharebelerine katıldı. Muharebelerin başından sonuna kadar başarı ile görev yaptı. Bu görevleri dolayısı ile madalya aldı.

09 Ocak 1917 tarihinde, Teğmen rütbesinde iken, dönemin uçak gemisi olarak kabul edilen 4 uçaklı "Ben My Chree" adlı İngiliz gemisini, Kaş'ta Meis Adası

39 Aydemir, *age.*, s. 69; Özbek, *age.*, s. 32.

açıklarında top atışları ile batırdı. Bu başarısı dolayısıyla madalya ile ödüllendirildi. Bundan başka birçok yelkenli gemiyi batırdı. Meis Adasında bulunan 2 Fransız topunu ve 1 telsiz istasyonunu imha etti. 02 ve 26 Şubat 1917 tarihlerinde 2 yelkenli gemiyi daha batırdı.

13 Aralık 1917'de, Üsteğmen rütbesinde iken Kemer limanında, Fransızlara ait "Paris II" adlı savaş gemisini top atışları ile batırdı. 08 Mart 1918'de yine Fransızlara ait "Aleksandra" adlı savaş gemisinin, bir kayığa yerleştirilen dinamitlerin patlatılmasıyla batırılmasında görev aldı. Bu başarıları için de madalya ile ödüllendirildi.

Birinci Dünya Savaşı sonrasında İstiklal Savaşı'na katıldı. Batı Cephesinde görev aldı. Aydın bölgesinde muharebe esnasında ağır yaralandı. İyileştikten sonra tekrar birliğinin başına dönerek savaşmaya devam etti. 01 Ekim 1920 tarihinden itibaren Antalya bölgesinde görevlendirildi.⁴⁰

Çanakkale Savaşları kahramanlarından ve İstiklal Savaşında Antalya ve Havalisi Komutanlarından Alb. M. Şefik AKER'in kızı ile evlendi. 3 çocuğu oldu.

12 Temmuz 1930 tarihinde emekli oldu. Emekli olduktan sonra Antalya'ya yerleşti. Ömrünün sonuna kadar Antalya'da yaşadı. Aynı zamanda iyi bir ressam olan Mustafa Ertuğrul gerek muharebeleri gerekse Antalya'nın doğal güzelliklerini tablolarla yansıttı. Antalya'da kendi kurduğu çiftliğinde ve serasında Antalya tarımına ve üretimine katkıda bulundu. Alçak gönüllü ve mütevazı kişiliği ile Antalyalılar tarafından çok sevildi. Anılarının bir bölümünü Mareşal Fevzi Çakmak ve Orgeneral Fahrettin Altay'ın teşvik ve yönlendirmeleri ile 2 ayrı askerî dergide yayınladı.⁴¹ 05 Kasım 1968'de Antalya'da vefat etti.

Mustafa Ertuğrul'un Anıları ve Yayınlanma Süreci

Mustafa Ertuğrul AKER 1930 yılında malulen emekli olduktan sonra Antalya'ya yerleşti. Bir çiftlik kurarak modern usullerle üretim yaptı. Çevresindeki insanların eğitimine katkı sağladı. Ayrıca resim sanatına yatkınlığı ve yeteneği dolayısı ile resimler yaptı, sergilerde yer aldı. Lisede öğretmenlik yaptı. Bu süreçte Büyük Mareşal diye nitelendirilen Fevzi Çakmak'ın ve yakından tanıdığı Fahrettin Altay Paşa'nın 1933 yılında gerçekleşen bir Antalya ziyareti esnasında teşvikleri ve yönlendirmeleri ile 1.Dünya Savaşındaki görevlerini ve bu görevi esnasında 3

40 Milli Savunma Bakanlığı Arşivi (Lodumlu), Harp Malulü Topçu Kd. Yzb. Mustafa Ertuğrul AKER (330-69) Özlük Dosyası Askerî Safahat Belgesi.

41 Ertuğrul, agm., s. 711.

geminin batırılma olayını 01.12.1934 tarihinde yazdı. 1 Eylül 1935 tarihinde ise Askerî Mecmua'da yayınladı.⁴² Zaten anılarının askerî bir dergide yayınlanmasına veya askerî bir amaç için kullanılmasına rıza göstermişti. Böylece genç subay adaylarının ve gelecek nesillerin tarihimize gururla anacakları ve ders alacakları birkaç olayı aktaracağını düşünmüştü. Anılarının ön sözünde bu düşüncesini dile getirmiştir.

O dönemdeki Askerî Mecmua çoğunlukla kara kuvvetlerine ve biraz da hava havacılık olaylarına daha çok ağırlık veriyor ve bu konuda yayın yapıyordu. Deniz Şubesi'nin (Sonra Deniz Kuvvetleri olacaktır) kendi yayın organı olan Deniz Mecmuası vardı. Mustafa Ertuğrul'un 1935 yılında Askerî Mecmua'da yayınlanan anıları Deniz Şubesinin de dikkatini çekti. Çünkü batırılan 3 düşman gemisi ve bir sürü başka gemi vardı. Böyle bir olayın Deniz Mecmuası'nda da yayınlanmasının yararlı olacağı düşünüldü. Üstelik o tarihlerde İtalya, Türkiye üzerinde ve özellikle de Doğu Akdeniz'de emelleri olduğunu açık açık ifade etmekte idi. İşte bu süreçte hem yakın tarihteki 3 büyük ve önemli olayı geniş askerî kitlelere duyurmak hem de Antalya ve Doğu Akdeniz'de gözü olanlara bu 3 olay örneğini hatırlatarak gözdağı vermek maksadıyla Mustafa Ertuğrul'un Askerî Mecmua'da yayınlanan yazısı aynen 1 Ekim 1936'da Deniz Mecmuası'nda yayımlandı.⁴³

Gerek Askerî Mecmua ve gerekse Deniz Mecmuası sınırlı sayıda basılıyor ve geniş kitlelere ulaşamıyordu. Sadece takip edenler yazılardan ve yayınlardan haberdar olabiliyorlardı. Etkisi Askerî ortamla sınırlı kalıyordu. Bu yüzden bu anıların daha geniş kitlelere duyurulması ve daha etkili olması maksadıyla günlük ulusal bir gazetede de yayınlanmıştır. Kurun Gazetesi bu anıları Askerî Mecmua'da yayımlandıktan birkaç gün sonra bir yazı dizisi olarak yayınlamaya başladı. İlk yazı 5 Eylül 1925 tarihinde "Büyük Harpte İngiliz ve Fransız Kruvazörlerini Nasıl Batırdım?" başlığı ile yayınlanmaya başlandı. Bu yazı dizisinin duyurusu gazetenin ilk sayfasında geniş bir haber şeklinde yer almıştır. Gazete bu ilk yazıda bir açıklama ile okuyucuya konuyu takdim etmektedir. Gazetenin yazı hakkındaki duyurusu şöyledir: "Mütekait Topçu Kumandanı Yüzbaşı Ertuğrul büyük harpte Meyis adasında batırdığı İngiliz, Fransız muavin kruvazörlerine ait hatıralarını "Küçük Bataryam İngiliz Fransız Muavin Kruvazörlerini Nasıl Batırdı? Başlığı altında yazmıştır. Türk askerinin şanlı bir destanı olan bu kahramanlık faslını de-

42 Ertuğrul, "Büyük Harpde Küçük Bataryam; İngiliz, Fransız Muavin Kruvazörlerini Nasıl Batırdı?", *Askerî Mecmua*, S. 98, 1 Eylül 1935, s. 711-737.

43 Mustafa Ertuğrul, "Büyük Harpde Küçük Bataryam; İngiliz, Fransız Muavin Kruvazörlerini Nasıl Batırdı?", *Deniz Mecmuası*, S. 342, 1 Ekim 1936, s. 808-839.

ğerli mecmualarımızdan “Askerî Mecmua”dan alarak okuyucularımıza vermeye başladık”.⁴⁴ Yazı dizisinin son parçası 28 Eylül 1935 tarihinde yayınlandı. İlk yazıdan son yazıya kadar incelendiğinde Mustafa Ertuğrul’un Askeri Mecmua’da yayınlanan yazısının tamamının herhangi bir kısaltma ve değişiklik yapılmadan yayınlandığı görülmektedir.⁴⁵

1 Ekim 1936’da Deniz Mecmuasında yayınlandıktan kısa bir süre sonra günlük Tan Gazetesi’nde dizi yazı olarak yayınlanmaya başladı. Gazete önce bu yazı dizisinin duyurusunu ve takdimini yaptı. Gazetenin bu yazı dizisine kendine özgü farklı bir başlık koyduğunu görüyoruz. 1 Aralık 1936 tarihli nüshada şunlar yazıyordu:

“Batarya İle Ateş- Büyük Harpte Sahil Batarya Kumandanlığı yapan emekli Yüzbaşı M.Ertuğrul, çok kıymetli hatıralarını pek yakında “TAN” sütunlarında okuyuculara anlatmaya başlayacak. Paris II zırhlısını onun bataryası batırmıştı. Meis adasına yapılan baskında koskoca düşman zırhlısını döndüre döndüre yine o yakmıştı. Her faslından, her satırından harp heyecanı yayılan bu savaş hatıraları, çok büyük muvaffakiyetlerin ifadeleridir. Birkaç güne kadar “TAN” bu kıymetli hatıraları size sütunlarında verecektir.”⁴⁶

Tan Gazetesinde Mustafa Ertuğrul’a ait ilk yazı 3 Aralık 1936’da “Büyük Harp Hatıraları, Batarya ile Ateş, M. Ertuğrul’un Hatıraları başlığı ile yayınlandı.

Bu yazı dizisinde orijinaline göre bazı bölümlerin çıkarılmış olduğunu, bazı cümlelerin atlanmış ve bazı kelime ve cümlelerin ise değiştirilmiş olduğunu görüyoruz.⁴⁷ Yazının aslı ve ruhuna aykırı düzenlemeler değil de daha çok okuyucuya hitap edeceği düşünülen bazı ufak değişiklikler yapıldığı anlaşılıyor. Son yazı 8 Aralık 1936 tarihlidir. Son yazıda Mustafa Ertuğrul’un asıl yazısının sonunda “son söz” diye yazdığı bir cümle yer almamaktadır.⁴⁸

Antalya bölgesinde 3 geminin batırılmasında en önemli rolü oynayan Topçu Subayı Mustafa Ertuğrul’un anılarının 1935 ve 1936 yıllarında Askerî Dergilerden başka günlük ulusal gazetelerde yayınlanmış olması uluslararası ilişkilerde o dönemde meydana gelen gelişmelere karşı bir kararlılık gösterisi olarak takdim

44 *Kurun Gazetesi*, 5 Eylül 1935, s. 1,9.

45 *Kurun Gazetesi*, 28 Eylül 1935, s. 8.

46 *Tan Gazetesi*, 1 Aralık 1936, s. 1.

47 *Tan Gazetesi*, 3 Aralık 1936, s. 9.

48 *Tan Gazetesi*, 8 Aralık 1936, s. 9.

edildiği anlaşılmaktadır. Özellikle İtalya'nın Anadolu üzerindeki emellerine karşı uyarı niteliğinde bir dizi faaliyet yürütüldüğü anlaşılıyor. Bu yazıların günlük gazetelerde vurgulu bir şekilde yapılan duyurularla yayınlanmış olmasını; tarihte gerçekleşmiş bir olaydan, ilgili tarafların ders çıkarmasının ve örnek almasının gösterilmek istendiğini düşünebiliriz.

Mustafa Ertuğrul ve gerçekleştirdiği olayla ilgili kitap ve makale çalışmaları oldukça az ve yetersizdir.⁴⁹ Bilimsel çalışmalar ise yok denecek kadar az sayıdadır. Bu konuda bilimsel ve popüler çalışmaların yapılması konunun çeşitli boyutlarının ortaya çıkmasına neden olabilecektir.

Sonuç

1916 yılı başlarında Çanakkale cephesinin kapanması ile bu cephede görevlendirilmiş olan İngiliz ve Fransız deniz gücüne ait bazı gemiler Doğu Akdeniz bölgesinde görevlendirilmişlerdi. Bu savaş gemileri öncelikle Antalya kıyıları ve limanları olmak üzere birçok bölgeye abluka uyguladılar. 1916 yılının ikinci yarısından itibaren Antalya kıyılarında dolaşan bu savaş gemileri Antalya kıyılarındaki birçok fabrikanın, binanın ve evin yanmasına, yıkılmasına yol açmışlar korku ve göçe neden olmuşlardır. Hatta bu baskı ve abluka bölgede kıtlık yaşanmasına da neden olmuştur. Öte yandan kıyıda küçük taşımacılık yapan Türk deniz araçlarına, yelkenlilere, teknelere top atışı yaparak batırmış halkın erzak ve iye ihtiyaçlarını engellemişlerdir.

Başta Antalya olmak üzere tüm kıyı boyunca Türk gemilerine göz açtırmayan ve yerleşim yerlerindeki bazı fabrikalar ile askerî mekânları bombalayarak büyük yıkımlar yapan bu gemilere karşı Osmanlı Harbiye Nezareti bazı tedbirler almaya karar verdi. Fransız ve İngiliz gemilerinin bölgede yarattığı yıkımın önüne geçilmesi istendi. Bu amaçla Almanlardan ve Türklere oluşan bir birlik görevlendirildi. Türk Topçu birliğine Batarya Komutanı olarak Topçu Teğmen Mustafa Ertuğrul atandı. Bu görevlendirme ile birlikte bölgenin kaderi değişti.

Çanakkale'de görev yapmış olan ve bu cephenin kapanmasıyla Akdeniz'e kaydırılmış olan İngiliz "Ben My Chree" adlı uçak gemisi Antalya/Kaş açıklarında Teğmen Mustafa Ertuğrul'un dirayetle yönettiği bir Topçu atışı organizasyonu ile içindeki 4 uçakla birlikte Meis adası açıklarında batırıldı. Ayrıca bir torpidoyu

⁴⁹ Bu çalışmalardan bazıları için bk. Mustafa Aydemir, *age.*; Hüseyin Çimrin, *Bir Zamanlar Antalya*, C 1, Dördüncü Baskı, Antalya 2007; Ramazan Kar, *Dünden Bugüne Kemer*, Antalya 2012; Burhanettin Onat, *Bir Zamanlar Antalya*, Antalya 2000; Macit Seleker, *Yarım Asrın Arkasından*, İstanbul 1960.

1. Dünya Savaşı'nda Antalya Kıyı Muharebeleri ve Bir Türk Subayının Başarıları

1939

daha hasara uğrattı. 200'e yakın yelkenli gemi ve tekneyi batırdı. Meis Adasında bulunan 2 Fransız topunu ve 1 telsiz istasyonunu imha etti. 2 ve 26 Şubat 1917 tarihlerinde 2 yelkenli gemiyi daha batırdı.

Bu olaylar üzerine İngiliz ve Fransız deniz gücü yeni takviyeler ile Antalya bölgesine daha güçlü ve kararlı yüklenmeye başladı. Osmanlı Harbiye Nezareti de Meis Adası'nın bir an evvel bir hücum ile ele geçirilmesi emrini verdi. Bu amaçla Meis üzerine çıkarma amaçlı bazı askerî faaliyetler yürütüldü ancak bunda istenen başarı sağlanamadı.

İngiliz ve Fransız savaş gemilerinin Antalya kıyılarındaki bombardımanı şiddetlenerek devam etti. Bu bombardımanlar bölgede büyük kayıplar oluşturuyordu. Bu yüzden bu gemilerin de etkilerinin kırılması yönünde çalışmalar yürütüldü. Bu amaçla bir birlik oluşturuldu. Bu birliğin Batarya Komutanlığına yine Mustafa Ertuğrul atandı. Kendisinin bir an evvel hazırlanarak görevini yapması istendi. Kısa bir eğitim ve hazırlık döneminden sonra Antalya/Kemer (Ağva) açıklarına yerleşerek düşman gemilerinin gelişi beklendi. Alınan istihbarat sonucu birkaç Fransız gemisinin yaklaşmakta olduğu öğrenildi. Bu gemilerin karadan top atışı ile batırılması için hazırlıklar yapıldı. Fransız gemileri atış menziline girince muharebe başladı. Kısa sürede, 13 Aralık 1917'de, Fransızlara ait "Paris II" adlı gemiye top atışları ile isabet kaydettiler ve gemi batırıldı. Diğer gemi kaçmayı başardı. Bu kaçan "Aleksandra" adlı gemi de 8 Mart 1918 tarihinde bir kayığa yerleştirilen dinamitlerin patlatılmasıyla batırıldı. Böylece Fransızlar çok önemli 2 savaş gemisini kaybetmiş oldular. Aynı zamanda moralleri bozuldu, itibarları zedelendi.

Bu bildiri ile Antalya sahillerinde faaliyet yürüten İngiliz ve Fransız savaş gemilerine karşı başta Mustafa Ertuğrul komutasındaki Topçu birliği olmak üzere bölgede yürütülen, ancak pek bahsedilmeyen ve bilinmeyen askerî faaliyetler ve başarılı muharebeler anlatılmıştır. Konu incelenirken başta askerî arşivler olmak üzere ilgili diğer arşivlerden de yararlanılmıştır. Ancak esas olarak olayın başkahramanı Topçu Subayı Mustafa Ertuğrul'un olayın gerçekleştiği dönemden çok kısa bir süre sonra yaşananları ve yaşadıklarını anlattığı bir yazının mevcut olması ve bu yazı temel alınarak aynı dönemde başka yayınların da yapılması bulunmasıdır.

Birisi döneminin uçak gemisi olarak kabul edilen ve içindeki 4 uçağın da bulunduğu uçak taşıyıcı gemi olmak üzere 3 büyük savaş gemisini batıran Mustafa Ertuğrul Aker, günümüzde yaptığı olayın büyüklüğüne uygun bir seviyede tanınmıyor ve bilinmiyor. Gerek gerçekleştirdiği başarılı faaliyetler gerekse insan olarak kişilik yapısı Mustafa Ertuğrul'un kamuoyunda hak ettiği ölçüde tanınması ve bilinmesi gerektiği gerçeğini ortaya koymaktadır.

Kaynaklar**Arşiv Kaynakları**

**Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi (BOA).
Genelkurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Daire Başkanlığı Arşivi
(ATASE).**

Milli Savunma Bakanlığı Askerî Arşivi (Lodumlu).

Sürelî Yayınlar

Alexandria Gazette, (1917)

Askeri Mecmua, (1935)

Deniz Mecmuası, (1936)

Kurun Gazetesi, (1935)

Meclis-i Mebusan Zabıt Ceridesi, (Eylül 1331/1915)

Tan Gazetesi, (1936)

Tercüman-ı Ahval, (1332/1916)

Araştırma ve İnceleme Eserler

Aker, Mustafa Ertuğrul, “Büyük Harpte Küçük Bataryam; İngiliz, Fransız Muavin Kruvazörlerini Nasıl Batırdı?”, *Askeri Mecmua*, S. 98, 1 Eylül 1935, s. 711-737.

Aydemir, Mustafa, *Ben Bir Türk Zabitiyim*, 4. Baskı, İstanbul 2007.

Çoygun, Kenan, *Askerî Coğrafya*, Kara Harp Okulu, Ankara 1960, s. 186-202.

Çimrin, Hüseyin, *Bir Zamanlar Antalya*, C 1, Dördüncü Baskı, Antalya 2007.

Güçlü, Muhammet, “Tanzimat’tan Cumhuriyet’e Kemer (Antalya) ve Çevresi”, *20. Yüzyılda Antalya Sempozyumu*, (Antalya, 22-25 Kasım 2007), haz. Mustafa Oral, C II, s. 664-699.

Hobbs, David, *British Aircraft Carriers: Design, Development & Service Histories*, Seaforth Publishing September 30, 2014.

Kar, Ramazan, *Diünden Bugüne Kemer*, Antalya 2012.

Korkmaz, Sevgi, *Millî Mücadele Döneminde Antalya Limanı*, Uşak Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Uşak 2015.

1. Dünya Savaşı'nda Antalya Kıyı Muharebeleri ve
Bir Türk Subayının Başarıları

1941

Onat, Burhanettin, *Bir Zamanlar Antalya*, Antalya 2000.

Özbek, Mehmet-Özbek, Meliha, *Büyük Harpte Mustafa Ertuğrul Aker*, Ankara Ty., (2019?)

Sanders, Liman Von, *Türkiye'de Beş Sene*, Çeviren: Osmanlı Genelkurmayı Askeri Tarih Encümeni Tercüme Heyeti, haz. Muzaffer Albayrak, Yeditepe Yay., 3. Baskı İstanbul 2007.

Selekler, Macit, *Yarım Asrın Arkasından*, İstanbul 1960.

Smith, Malcolm, *The Royal Naval Air Service Durig The Great War*, Pen & Sword Books, October 19, 2014.

Temel, Mehmet, "İtilaf Devletleri'nin Osmanlı Kıyı Yerleşimlerine Yaptıkları Saldırıları ve Mütekabiliyet Esasına Göre Osmanlı Devleti'nin Aldığı Önlemler", *Tarih İncelemeleri Dergisi*, 2009, C 24, S. 1, s. 117-150.

Whitley, C.H., *Cavalry Of The Clouds - Aspects Of The Air War in the Eastern Theatre, 1914-1918*, Universty of Canterbury, Master Degree, Christchurch, 1997.

